

**PROFESOR DR IRENA REJMENT-GROCHOWSKA (1911—1979) — IN
MEMORIAM**

Dnia 6 V 1979 r. zmarła w Warszawie prof. zwyczajny Irena Rejment-Grochowska, członek Polskiego Towarzystwa Botanicznego, wybitny briolog, wieloletni pracownik Zakładu Systematyki i Geografii Roślin UW, odznaczona medalem X-lecia PRL i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Profesor Irena Stanisława Rejment-Grochowska, córka Henryka Rejmenta i Czesławy z domu Maliszewskiej, urodziła się 22 lutego 1911 r. w Warszawie, w rodzinie robotniczej. Wykształcenie zdobyła w Gimnazjum im. Królowej Jadwigi i na studiach biologicznych na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. Głównym przedmiotem jej zainteresowań, od najwcześniejszych lat, były badania nad roślinami zarodnikowymi, a największe uznanie przyniosły jej badania nad wątrobowcami. Pracę magisterską na temat „Wątrobowce (*Hepaticae*) okolic Warszawy” wykonała pod kierunkiem prof. Bolesława Hryniewieckiego, otrzymując w 1936 r. dyplom magistra filozofii w zakresie botaniki. Jeszcze w latach studiów interesowała się systematyką wątrobowców, między innymi rodzajem *Cephalozia* oraz rozmieszczeniem gatunków górskich na niżu i Pojezierzu Suwalskim, współpracując i publikując wówczas z dr Tadeuszem Wiśniewskim. W latach 1936—1937 uczęszczała na dwuletnie Studium Pedagogiczne przy Uniwersytecie Warszawskim, otrzymując przyznawany wówczas dyplom nauczycielski. Jako stypendystka Funduszu Kultury Narodowej w latach 1936—1939, wykonała pracę doktorską na temat „Czynniki ekologiczne i rozmieszczenie geograficzne wątrobowców (*Hepaticae*) Beskidu Śląskiego”, uzyskując na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW, w kwietniu 1940 r. stopień doktora na podstawie tejże rozprawy i złożenia egzaminu końcowego. Praca została przyjęta do druku w 1939 r. w wydaniu PAU, ocalała szczęśliwie przed zniszczeniem wojennym i ukazała się w 1950 r. Ze względu na trudności i złożoność życia w okupowanej Warszawie, jej miejsca pracy były różne. W 1938 r. podjęła pracę w Studium Torfowym na stanowisku radcy do spraw wykorzystania torfu przy Biurze Planowania Krajowego. Przez krótki okres, od XII 1939 do III 1940, pracowała w Biurze Technicznym Stacji Ochrony Roślin (firma Czyżewskiego, Kuntzego i Kochmana) w dziale sprzedaży warzyw, a od III 1940 do VIII 1942 — jako pracownik dniówkowy w Ogrodzie Botanicznym. W latach 1940—1944 była nauczycielką biologii i chemii na tajnych kompletach w Liceum J. Popielewskiej i J. Roszkowskiej. Natomiast jej oficjalnym miejscem pracy była firma ogrodnicza J. Hosera. Po Powstaniu Warszawskim wyjechała do Pławna koło Radomska, gdzie od X 1944 do II 1945 uczyła na tajnych kompletach licealnych, zorganizowanych przy miejscowej szkole podstawowej. Bezpośrednio po wyzwoleniu Warszawy podjęła pracę w Biurze Odbudowy Stolicy (BOS) na stanowisku referenta fizjografii w Wydziale Urbanistyki. W końcu maja 1946 r. przeniosła się do Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego, gdzie do końca kwietnia 1948 r. była kierownikiem referatu fizjograficznego. Równocześnie od 1 X 1945 do 19 II 1951 (od 1 XII 1948 na pół etatu) była zatrudniona na stanowisku starszego asystenta w Katedrze Botaniki Wydziału Leśnego SGGW. W tym samym czasie, bo od 1 I 1947 r., rozpoczęła pracę na stanowisku starszego asystenta w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UW, od 1 IX 1950 do 30 I 1955 była adiunktem. Jako specjalista z zakresu systematyki roślin, prowadziła wykłady z tego przedmiotu dla studentów Wydziału Biologii i Wydziału Geologii UW, wykłady z geografii roślin w PWSP oraz wykłady monograficzne dla studentów botaniki, a w latach 1952—1954 także wykłady z botaniki w Wojewódzkim Ośrodku

Doskonalenia Kadr Oświatowych. Tytuł naukowy docenta otrzymała 29 I 1955, tytuł prof. nadzw. został jej przyznany uchwałą Rady Państwa 28 XII 1968 r., a tytuł prof. zw. 4 IV 1974 r.

Swoją pracę naukową rozpoczęła prof. Irena Rejment-Grochowska wcześniej, lecz jej rozwój przerwała wojna i opóźnił trudny okres powojenny. Wkrótce po wojnie ukazały się: „Zarys historii badań flory wątrobowców w Polsce i na terenach sąsiednich” (1948), „Czynniki ekologiczne i rozmieszczenie geograficzne wątrobowców Beskidu Śląskiego” (1950) oraz klucz do oznaczania gatunków wątrobowców (1950). Okresowo zajmowała się także paprotnikami i rozmieszczeniem niektórych glonów. Od 1958 r. kontynuowała badania z zakresu historii botaniki, a także badania nad biografiami biologów polskich, florystyką mszaków (*Bryophyta*) Mazowsza, Białostoczczyzny i Suwalszczyzny. W tym pracowitym okresie ogłosiła sama i wspólnie z uczniami — dr Jadwigą Mickiewicz, dr Dydną Sobotką i mgr Elżbietą Lepiarz-Wittner, kilkanaście cennych prac z briologii. Opracowała własny zbiór wątrobowców Bułgarii, jak też kolekcję dr M. Kuca z polskiej wyprawy polarnej w 1958 r. na północne wybrzeże Hornsundu na Szpicbergenie z okazji III Międzynarodowego Roku Geograficznego. Pod jej bezpośrednim kierunkiem kilkudziesięciu studentów wykonało prace magisterskie.

Po zebraniu obszernych danych, a także opracowaniu własnych materiałów odnoszących się do flory wątrobowców kraju, wydała dwie obszerne, niezwykle cenne i oryginalne książki — „Wątrobowce (*Hepaticae*)” z cyklu Flora Polska (PWN, Warszawa 1966) i „Wątrobowce (*Hepaticae*)” z cyklu Flora Sł odkowodna Polski (PWN, Warszawa 1971). Mając duże zdolności rysunkowe, wykonywała do swoich prac oryginalne ilustracje. W 1973 r. ukazała się jej książka — „Cykle rozwojowe roślin” (PWN, Warszawa), która doczekała się już sześciu wydań. Wraz z profesorami A. Skirgiełło i Z. Podbielkowskim jest współautorem obszernego, wartościowego dzieła pt. „Rośliny zarodnikowe” (PWN, Warszawa 1961), do którego opracowała dwa rozdziały przedstawiające mszaki i paprotniki. To cenne opracowanie doczekało się czterech wydań.

Dzięki dużym zdolnościom popularyzatorskim prof. Irena Rejment-Grochowska zawsze dążyła do szerokiego rozpowszechniania najnowszych osiągnięć światowej problematyki botanicznej w kraju oraz polskiej w czasopismach obcych. Zajmując się także historią botaniki w Polsce napisała biografie profesorów B. Hryniewieckiego, W. Szafera i in. Zajmowała się studiami nad rozwojem botaniki na Uniwersytecie Warszawskim i opracowywaniem licznych biogramów botaników polskich do „Słownika Biologów Polskich” PWN, Warszawa 1987.

W połowie lat siedemdziesiątych prof. Irena Rejment-Grochowska powróciła w swoich badaniach do zagadnień ekologii mszaków, zwłaszcza do ważnych w diagnozowaniu problemów produktywności roślin łąkowych i mchów oraz zawartości metali ciężkich u mchów w biocenozach intensywnie zmienianych przez człowieka, a ostatnio także do problemu udziału mchów w tworzeniu materii organicznej. Jej wyróżniająca się aktywność znalazła wyraz w zapoczątkowanej po zakończeniu wojny obszernej korespondencji z briologami wielu krajów, jak i częstych wyjazdach

do krajów Europy wschodniej i zachodniej. Była organizatorką i wieloletnim kierownikiem Zespołu Naukowo-Badawczego Briologii i Pteridologii na Wydziale Biologii UW. Od lat dążyła do powołania Sekcji Briologicznej PTB i od 1978 r. aż do śmierci, była jej pierwszą przewodniczącą. Zaledwie na dwa lata przed przedwczesną śmiercią aktywnie uczestniczyła w obradach Międzynarodowego Kongresu Briologii w Bordeaux w 1977 r.; pełniła również funkcję przewodniczącej obrad, dzieląc ją z prof. S. Jovet-Ast (Paryż). Wówczas to przedstawiła wyniki swych ostatnich badań na temat znaczenia cech morfologicznych spor w rodzajach rodziny *Pottiaceae*, określanych przy zastosowaniu mikroskopu skaningowego.

Choć niezwykle oszczędnie gospodarowała swoim czasem, przez wiele lat dążyła, by poza pracą naukową, rodziną, znajdować go również na wszechstronny kontakt z młodzieżą. Prof. Irena Rejment-Grochowska była żoną Jerzego Grochowskiego (zm. 18 III 1980), leśnika, wybitnego specjalisty w zakresie dendrometrii, prof. zw. Wydziału Leśnego SGGW, członka rzeczywistego PAN; wychowała dwoje dzieci — pracowników naukowych: syn Maciej jest językoznawcą — semantikiem, córka Agnieszka — cytologiem roślin. Syn, M. Grochowski *, wspomina o bezgranicznym poświęceniu się matki obowiązkom w Uniwersytecie. Uczestniczyła w licznych komisjach wydziałowych do spraw młodzieży akademickiej. Znajdowała czas na przegląd materiałów archiwalnych do opracowywania haseł zamieszczonych w Wielkiej Encyklopedii Powszechnej i Słowniku Biologicznym, na recenzje prac do redakcji czasopism naukowych, na liczne recenzje prac doktorskich i habilitacyjnych, a także opinie w sprawach nadawania tytułów profesorskich.

Prof. I. Rejment-Grochowska znajdowała zawsze czas, by móc pełnić ważne obowiązki w wielu komisjach do spraw dydaktycznych, była m. in. członkiem Zespołu Rzeczoznawców do spraw planów i programów studiów na Kierunku Biologii Wyższych Szkół Nauczycielskich przy ówczesnym Ministerstwie Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Pełniła też funkcję kierownika Podyplomowego Studium Biologii Wydziału Biologii UW, od roku 1972 do 1975 była dyrektorem Instytutu Botaniki, w latach 1975—1978 dziekanem Wydziału Biologii, a od roku 1978 aż do śmierci — przewodniczącą Rady Naukowej Instytutu Botaniki UW. Od 1975 roku była członkiem Komitetu Botaniki PAN, Rady Naukowej Ogrodu Botanicznego PAN oraz Rady Redakcyjnej „Flora Polska — Rośliny Zarodnikowe” PAN. Za swe osiągnięcia naukowe i dydaktyczno-wychowawcze otrzymała wiele nagród, w tym trzykrotnie nagrodę Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Na uwagę zasługuje jej pełne zaangażowanie w działalność PTB: w latach 1945—1948 i 1960—1962 była członkiem Zarządu Głównego, w latach 1966—1968 i 1970—1972 — przewodniczącą Oddziału Warszawskiego, a w latach 1962—1967 członkiem Komisji Rewizyjnej przy Zarządzie Głównym.

Wartościowy dorobek naukowy Prof. I. Rejment-Grochowskiej w postaci 65 pozycji, w tym 5 książkowych, znalazł należyte uznanie w briologii, ekologii

* Przegl. Humanist. t. 24, z. 3: 135—137, 1980.

roślin, historii botaniki i metodach nauczania botaniki, przede wszystkim ze względu na oryginalność interpretacji, dokładność i nowatorstwo w rysunku biologicznym. Pionierski natomiast w zakresie hepatikologii pozostaje jej wkład do badań nad florą wątrobowców Polski i Europy południowo-wschodniej.

Prof. I. Rejment-Grochowska od 1978 roku była nieuleczalnie chora. Zakończyła swoje pracowite życie w nocy z 5 na 6 maja 1979 r. w Warszawie i została pochowana na Powązkach w grobowcu rodzinnym.

Kazimierz Karczmarz